

2021 års kyrkoval – noteringar och funderingar

Sven Hort¹

I min Faders hus äro många boningar.
Johannes 14:2 (1917 års bibelövers.)

Inledning: kyrkovalet år 2021

När dimman lättat över kyrktornen, krutröken skingrats i vapenhuset, vaccinationen varit framgångsrik och pandemin förhoppningsvis går mot sitt slut, torka, åska, skogsbränder, stormar, utsläpp och annat elände åter tagit kommandot över ljumma svenskars klimatkris, och upphovspersonen till dessa rader har blivit invald i församlingsfullmäktige och bevistat sitt första fullmäktigesammanträde – då är det dags för den deltagande observatören – forskaren tillika författaren – att ta ett steg tillbaka och efter förmåga skärskåda 2021 års kyrkoval.

Här följer en granskning av en tämligen dold, ändå i sin kortvarighet intensiv valkampanj i ljuset av ett samhälle och dess mänskliga beståndsdelar – unga globaliserade troende såväl som äldre nationellt otrogna – både i tid och rum och på flera nivåer ("boningar" heter för övrigt "rum" i 1981 års bibelöversättningen.). Sökarljuset, det tidsgeografiska begreppet rumstiden – helt centralt för denna framställning – hamnar på dels en 15 054 kvinnor och män stark församling med en kyrka mitt i byn belägen i en synnerligen urbaniserad omgivning med 35 000 folkbokförda. Dels bortåt tre tusen kyrkor i över tusen församlingar med närmare sex miljoner medlemmar – om något ett majoritets-samhälle i fäderneslandet, den månghundraåriga statskyrkan, sedan drygt två årtionden en frivilligorganisation. Av dessa sex ägde nästan fem rätten att rösta,

1 Två anonyma bedömare framförde värdefulla synpunkter på ett utkast till denna artikel. Fredrik Stiernstedt, lektor i medievetenskap, Södertörns högskola och tidigare kyrkorådsordförande i Skarpnäcks församling, hade också vänligheten att noggrant läsa och kommentera samma text.

som jämförelse hade runt åtta miljoner rösträtt i 2018 års riksdagsmannaval, medlemmar respektive medborgare.

Kyrkovalet med sina tre nivåer påminner påtagligt om ett vanligt politiskt val i Sverige med sina kommuner, regioner och riksdag, men är det ändå inte, långtifrån. Ingen annan organisation i det civila samhället har emellertid rikets lag i ryggen på samma sätt och kommer tillnärmelsevis upp i liknande medlemstal, å andra sidan är antalet som utträder varje år stort som en medelstor nationell organisation med frivilligt medlemskap. Till dessa siffror bör också fogas att drygt 40 000 barn genom dop årligen blir nya medlemmar, om än röstberättigade först med 16 års fördröjning. Detta i en folkkyrka i ett land där bortåt en fjärdedel av befolkningen har tämligen närallgiggande utländska – icke-lutherska – erfarenheter.

Till valet runt om i Sverige i september 2021: vad var det således för typ av manifestation av demokrati och folkstyre som här hamnat under lupp? Årets största? Folkkyrkans näst bästa valdeltagande efter skilsmässan stat/kyrka 2000 är det enkla svaret vilket nyanseras och problematiseras i denna rapport särskilt från Högalid på Södermalm i huvudstaden med en hel del inspel från resten av kyrkosverige: här utforskas jordiskt kyrkoval och lika förgänglig kyrkopolitik som materialitet, inte primärt tro och religiositet inom den luthersk-evangeliska menigheten. Fokus ligger på en enskild församling men det större kyrkorummet med sina grannskap lämnas heller inte åt sitt öde. Vad var det egentligen som hände i rum och tid med mänskliga samhällsvarelser när 900 753 kyrkotillhöriga svenskar utan större krusiduller och åthävor men med vissa inslag av både pukor och trumpeter tågade till valurnorna i september 2021? Några enkla svar bjuds inte på, som så ofta leder forskning om mänskligt handlande till fler och nya frågor än några definitiva svar. Med denna läsanvisning är det så dags att presentera resten av innehållet.

Artikels struktur

Denna artikel består av åtta delar inklusive inledningen ovan och denna redogörelse för innehållet framöver (avsnitt 2). Tredje avsnittet tillhör också preludiet och rymmer temat rum, tid, rymd, individ och kollektiv (ett samhälle tecknat i termer av RTRIK) samt en tablå över hur dessa begrepp används framöver (avsnitt 3). Till denna fogas en redogörelse för det i detta fall mycket torftiga, för att inte säga ömkliga, forskningsläget. Där nämns också något om bakgrunden till denna studie på både mikro- och makronivå.

Därefter följer i fyra avsnitt (4-7) valet i församlingen. I fjärde avsnittet (4) presenteras valkretsen – församlingen Högalid i Stockholms stift – tidens lilla boning med sina sökande och troende (församlingens egen beteckning på sina nuvarande medlemmar) – samt mer eller mindre trofasta, betalande, medlemmar i det omgivande stadsmiljön, kulturkristna med en sekulär ordvändning.

Sedan är det dags för valprocessen (avsnitt fem) och i artikelns sjätte avsnitt själva valkampanjen på västra Södermalm i huvudstaden. Avslutningsvis i denna del av rapporten redovisas valdeltagandet och valresultaten – 2021 jämfört med 2017 – i denna valkrets (avsnitt sju).

I ett åttonde ”Slutord” följer några sammanfattande tankar kring val och politik så som de ter sig efter observationerna i parken runt domen samt en bevakning och granskning av symbolpolitikens högre sfärer, för att tala med statskunskapen. I frånvaro av surveyundersökningar vänds i detta sociologiska postludium blicken mot den större rumstiden och de tankerymder som omgett och omger svenska kyrkoval, särskilt 2021 års tämligen svala sensommarval, stundtals hett i tablåTV, sociala media och i papperstidningarna. I denna del redogörs kortfattat för valresultaten på stifts- och riksnivå, främst det senare, och jämförs också med grannförsamlingar med en likartad medlems- och befolkningsstruktur. Slutdiskussionen är ingen linjär, kronologiskt trendanalys. Syftet är således att genom det lilla få blick för något av det stora i majoritetskulturens kyrkoval. Texten är av utforskande karaktär, inte hypotesprövande, materialstyrd snarare än teoristyrd (jfr Swedberg 2019). I mycket handlar artikeln, på samtida forskarjargong, om att ”göra kyrkoval” och att analytiskt återskapa detta görande.

RTRIK – en tankeram för observation och medforskande

Först ett par ord om det insmugglade, mellersta r:et: rymd i betydelsen tankerymd som för att understryka att läsaren här möter en explorativ, flerdimensionell tankeram eller ett sätt att se samhället i historien och samtiden med alla dess kronologier (tid) och landskap (rum) för att inte tala om ideologier (inklusive religioner med sina apparater). Samhället som vetenskaplig tankefigur är bland annat inspirerad av samhällsvetare och sociologer som Norbert Elias och C Wright Mills ofta men inte alltid förmedlade av mer erfarna svenska kollegor (t ex Ahrne 2007, Bergryd 1987, Asplund 1983; också Collins 2010). Tankerymden åskådliggörs nedan i en enkel fyrfältstabel där begreppen rum, tid, (könade) individer och (könat) kollektiv utgör ramen vilken fylls med innehåll i efterföljande avsnitt om valet i Högalids församling och något lite också från resten av majoritetens kyrkosverige. De fyra begreppen skall inte tolkas alltför bokstavligt vilket tabellen nedan åskådliggör.

Helt klargörande är naturligtvis inte denna gestaltning av ett mänskligt majoritetssamhälle med otaliga minoriteter främst utanför men också inom kyrkan. Rumstiden är flerskiktad. Individerna är här i första hand väljare och röstberättigade bundna till jorden dels i församlingen, dels i hela Svenska kyrkan verksamma i ett territoriellt avgränsat när- respektive storsamhälle. Till det senare får stiftens räknas men de hamnar i stort utanför analysen. Efterhand

Tabell 1. Rumtid för kyrkovalet i Sverige 2021 lokalt och nationellt

	Individer	Kollektiv
Rum	(Ca 35 000 folkbokförda) 15 054 röstberättigade (16 år eller över) 4 725 röstande 407 ogiltigförklarade röster	Församling med kyrkofullmäktige med sex (6) deltagande nomineringsgrupper ("partier") inför kyrkovalet 2021
Tid	(10,5 miljoner svenskar) 4,9 miljoner röstberättigade, 900 753 röstande 16 179 ogiltigförklarade röster	Kyrka med drygt 1 000 församlingar, 13 stift, ca 600 nomineringsgrupper (2017); kyrkomöte med 13 nomineringsgrupper

Källa: Fritt efter Mills 1985 och Asplund 1983.

blir det mer tid än rum, mer kollektiv än individ. Empiriskt och formalistiskt tar tablån sin utgångspunkt i svensk lagstiftning, Lagen om Svenska kyrkan (1998:1591), vilken stipulerar att val till församlingar, stift och kyrkomötet skall hållas över hela det svenska territoriet och att "partier" skall vara verksamma som nomineringsgrupper (NG framöver) att välja mellan för de röstberättigade. De senare har således inte stora möjligheter att välja var de är medlemmar, folkbokföringsadress bestämmer församlings- och därmed stiftstillhörighet inom Svenska kyrkan (Claesson 2011). På sina ställen finns dock bara en enda gemensam lista såsom fallet var 2021 i Tyringe församling, före detta Finja församling, i Lunds stift (Persson u.a.; jfr Larsson, Drougge & Frid 2020).

Tablån får sålunda utgöra en förtätad startpunkt för de indelningar av det flerskiktade valet till församlingen, stift och kyrkomöten vilka sammantagna i september 2021 mötte en omvärld av mer eller mindre kritiska och/eller intresserade röster, människor såväl som företag (t ex papperstidningar med sina debatt- och ledarsidor), institutioner (exempelvis andra trossamfund) och icke-religiösa organisationer av ofta men inte alltid uttalat ateistiskt slag. Men i stort negligerades det av kommentariatet, relegerat till *Kyrkans Tidning*, *Dagen* och *Sändaren* – och darknet. Med sina närmare sex miljoner kyrkotillhöriga utgör Svenska kyrkan det närmaste rikets civila samhälle har av en organiserad majoritetskultur eller ideologisk statsapparat. Rummet är i första hand församlingen men också de högre makterna, i materiella termer stiftet och hela den Svenska kyrkan här genom valet till kyrkomötet, organisationens – folkkyrkans – högsta beslutande instans i frågor av världslig karaktär. Kyrkans episkopala ordning och teologiska kompetens i förhållande till lekmannaväldet berörs endast flyktigt och fragmentariskt i vad som följer (Bläder 2019; också Girmalm & Rosenius 2013 samt Eriksson m fl 2005). Gränssnittet andligt/världsligt ändå ingen enkel linje på kartan.

Till rummet hör också nomineringsgrupperna (NG) eller de aktörer, partier i dagligt tal, vilka tävlar om väljarnas gunst i kyrkovalet, några tämligen tystlåtet, andra förhållandevis högljutt. Över hela Sverige fanns från förra valet (2017)

totalt 605 NG eller partier representerade åtminstone någonstans i en av landets alla kyrkofullmäktige (församling/pastorat). På stiftsnivå och i rikets kyrkomöte betydligt färre, tillsammans runt tjugo stycken.

Tiden är 2021, valdagen den 19 september, förhandsröstning från måndagen den 6 september, nomineringar och andra förberedelser påbörjade under våren 2021, den främsta jämförelsepunkten kyrkovalet 2017. Denna text bygger förutom på forskarens egna observationer på plats – ett så kallat etnografiskt fältarbete med inslag av personliga intervjuer och flyktiga samtal med röstande, både kvinnor och män, unga och gamla – också på statistik sammanställd och offentliggjord av Svenska kyrkan samt kringmaterial producerat av apparaten, deltagande NG jämte andra intressenter, främst papperstidningar.

Forskningsläget kan på församlingnivå beskrivas som närmast obefintligt undantaget ett äldre bidrag (Strid 1998). Kyrkovalet är den svenska valforskningens bortglömda empiri, eller bortvalda – sekulariseringens post-kristna offer? I skriften *Nyckeln till Svenska kyrkan 2018* har dock Patrik Svensson på ett övergripande plan redovisat utfall i form av beskrivande statistik för kyrkovalet 2017 i hela riket. Liknande statistiska redogörelse finns från tidigare val efter skilsmässan år 2000. Om kyrkomötet och partipolitik finns en tämligen färsk historisk studie men den säger föga om den grundläggande nivån, valen till församlingarna runt om i Sverige, och utger sig heller inte för att göra så (Hansson 2018). Självfallet står ändå denna studie någorlunda stadigt på bland insiders välkända Googlescholars axlar. Den är baserad på tidigare forskning i den mån den finns alltifrån religionssociologen Bernt Gustafssons studier av svenskt fromhetsliv (summerad i Gustafsson 1975) över allmänsociologen Hans L Zetterbergs med fleras livsstilsstudier av aktiva i både Svenska kyrkan och frikyrkosverige (Zetterberg 1983 respektive 1979) och framåt till våra dagars expertkommentatorer och statsvetare. Inspiration har också hämtats utifrån (exempelvis Heikkilä & Heininen 2016).

Rent allmänt befinner sig samhällsvetenskapen inklusive humaniora i skärningspunkten mellan samhälle och vetenskap, mellan ideologi, vetande, kunskap och sanningssökande. Religionsvetenskaperna, till exempel, tycks heller inte på allvar ha intresserat sig för svenska kyrkovalet (jfr Thurfjäll 2020, 2015; Svanberg & Westerlund 2008; Brohed 2005). Statsvetare återkom emellertid gång efter annan i till exempel *Kyrkans Tidning* både före och efter 2021 års val. Forskningsläget är ändå synnerligen problematiskt. Så skrev på Facebook statsvetaren Marie Demker i samband med valet:

Jag noterar också påtagligt många av de som får kommentera kyrkovalet har en frikyrklig bakgrund (precis som jag själv) och det faktum att personen är ”religiös” tycks räcka för att reportern tror att personen har kompetens att ge en analys av valets centrala frågor. I flera fall har även företrädare för nomineringsgrupperna

fått ge svar på frågor där man uppenbart har ett partsintresse. Att vara partipolitiskt obunden (som POSK och ÖKA) innebär i detta sammanhang ingen opartiskhet – tvärtom faktiskt. En av de centrala frågorna rör just valsystemet och demokratins organisering i Svenska Kyrkan.

(MDs Facebook-sida översänt av MD i email till undertecknad). Citerat ur email till undertecknad vari hon också skriver att ”få akademiska forskare uttalat sig” inför eller omedelbart efter årets kyrkoval (2021-09-23; jfr Demker & Hagevi 2021).

Som deltagande observatör har jag naturligtvis försökt följa diverse goda råd och synpunkter i gängse metodologisk litteratur (Fangen 2005 och i Sellerberg & Fangen 2013; också Berner 2005). Metoden är långtifrån perfekt i sin närhet till ”det anekdotiska beviset”. Efter att något överraskande ha blivit tillfrågad att stå på en NG-lista och tackat ja, gjorde jag emellertid inget större väsen av min professionella bakgrund även om jag vände tillbaka och privat konsulterade både ny och gammal litteratur i ämnet (jfr Hort 2014; Berman 1987). Två typer av observationer rör det sig om: dels av röstande/väljare, dels av en NG eller ett parti aktivt i detta val i nämnda församling.

Valkretsen

”Rösta för Guds skull i kyrkovalet” stod det i slutet av augusti 2021 på en stor affisch på den väl synliga anslagstavlan utmed Varvsgatan nedanför församlings dom. Det rör sig verkligen om en katedral med två rejäla torn, den enda i huvudstaden, som nyrenoverad skall stå klar och färdig till hundraårsjubileet 2023, en gång ritad av Ivar Tengbom. Den rättrogne ateisten vill kanske inte beskåda underverket men kan knappast helt undvika det om hen befinner sig i staden. Vanligtvis ser ögonvittnen kyrkobyggnaden tydligt från många håll där den ligger på sin kulle, särskilt påtaglig från den södra infarten till staden. Den skymms emellertid sedan våren 2021 av byggnadsställningar vilka under något år framöver kommer att bli flera. De senare berättar om ett stort åtagande från hela församlingens sida. Åtagandet är också ett vittnesbörd om ett stort tomrum i den kyrkopolitiska debatt som föregick själva valet den 19 september 2021: finansieringen av kulturarvet.

Först något om territoriet och historien: valkretsen, Högalids församling, med sina fyra valdistrikt och två vallokaler – förutom i kyrkans hus och i den en kilometer bort liggande Mariaskolan – är belägna på Södermalm i Stockholms innerstad där bortåt 35 000 människor bor. De är bosatta i hus vanligtvis byggda under 1900-talet eller i vissa fall i några förtätade områden under det nya millenniets första två årtionden, bostadspriserna numera bland de högsta

i staden. Mittemot kyrkan pågår den i skrivande stund stillastående, omstridda tillbyggnaden av kvarteret Plankan i Svenska Bostäders regi. Några större industrilokaler finns inte längre i området, däremot många ombyggda affärs- och kontorslokaler samt ett par större parker: Långholmen (tidigare fängelse med ett mindre båtvarv kvar), Reimersholme samt Tantolunden förutom parken runt Högalidskyrkan. Området omgärdas delvis av vatten – Årstaviken och kanalen utmed Långholmen – där ett antal båt- och idrottsklubbar har sina lokaler och sin verksamhet. Totalt var 15 054 boende i Högalid röstberättigade medlemmar i Svenska kyrkan 2021 inklusive några hundratals 16-17-åringar. De senare negligerades i stort under hela valprocessen inklusive själva kampanjen.

Västra Södermalm som helhet är ett drygt hundra år gammalt arbetarklassområde präglad av tidsbundna avlagringar från stadens tillväxt. Idag dominerar områdets arbetsplatser av Södersjukhuset både med helikopterlandningsbana på taket och en kyrka med diakoni insprängd bland operations- och väntsalrar. I området som helhet fanns en gång stora industrier – bryggerierna både borta/rivna och kvar/omvandlade (Münchenbryggeriet), Tobaksmonopolets byggnad står kvar på gränsen mellan församlingarna Maria Magdalena och Högalid – liksom många mindre verkstäder. Runt dem växte kvarter för kvarter det ena bostadsområdet efter det andra efter att småhusbebyggelsen rivits. Privata byggmästare dominerade före andra världskriget, sedan kom HSB och därefter de kommunala bostadsbolagen, främst Svenska Bostäder. Gentrifieringen i form av privata bostadsrättsföreningar är en sen företeelse men fortfarande är västra Södermalms – knivsöders – valdistrikt de rödaste på Söder även om de under 2000-talet fått en något mera rödgrön och till och med feministisk politisk nyans. Ett skyskrapliknande bostadsrättshus (18 våningar) blev till valet färdigt för inflyttning i kanten av det forna Tobaksmonopolets tomt.

Katedralen är belägen på en kulle i en park nära en av de gamla tullarna, Hornstull, och parken omges av Högalids-, Borgar-, Hornsbruks- och Varvgatan – med fem-sex våningar höga bostadshus. I utkanten av parken finns också en större lekpark och gatuplanen runt parken består av olika affärslokaler alltifrån bibliotek och fastighetsmäklare till restauranger och caféer. I ena hörnan finns också ett av de större privata äldreboendena i Stockholm, Borgerskapets enkehus med eget kapell, samt en äldre så kallad malmgård. Den senare påminner om en svunnen tid då landsbygden på västra Södermalm tillhörde Maria Magdalena församling vars kyrkobyggnad går tillbaka till 1700-talet. Undantaget Frälsningsarmén på Hornsgatan rymmer idag denna del av det postmoderna Södermalm inte några omisskännliga frikyrkokolorer, moskéer eller synagogor.

I anslutning till katedralen finns också en vackert utformad (modernistiskt) kolumbarium. På motsatta sidan har Svenska kyrkan sina separata arbets-, kontors- och samlingslokaler i nära anslutning till den stora kyrkobyggnaden. Under den stora ombyggnaden fungerar en större samlingslokal som kyrkorum

tillika vallokal 19 september. Här drivs bland annat café, körsång och öppen förskola samt konfirmationsundervisning för ungdomar: ett drygt tiotal personer arbetar för kyrkan, präster, diakoner, församlingspedagoger, kommunikatörer och vaktmästare. Den dagliga verksamheten leds av en kyrkoherde. "Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission" heter det i kyrkolagen (1998:1591 §4). Verksamheten under 2020 och långt in på 2021 präglades förstas av pandemin (Högalid 2020a-b). "År 2020 liknar inget annat år i modern historia", all verksamhet utom konfirmationsundervisningen var i stort inställd (Högalid 2020a:5-6).

I kyrkolagen (1998:1591) stadgas att Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka som verkar i samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete, främst präster och diakoner. Kyrkofullmäktige väljs av folkbokförda medlemmar i allmänna val vart fjärde år – året före ordinarie riksdagsval – samtidigt som val till stiftsfullmäktige och det nationella kyrkomötet äger rum. Därefter tillsätts på lokal nivå ett kyrkoråd (Kyrkoordningen 2020). I Högalids församling består kyrkofullmäktige av 25 ledamöter varav två platser stod tomma efter valet 2017 på grund av att en lista (Miljöpartiets) inte bestod av tillräckligt många personnamn i förhållande till väljarnas röster.

2021 liksom 2017 ställde sex NG upp i Högalids församling. Församlingen är lite ovanlig på det viset att bara NG knutna till eller närstående de traditionella politiska partierna – de närstående benämns hybridpartier – ställde upp i valen 2021 och 2017. Inga så kallade opolitiska nomineringsgrupper – på nationell nivå POSK, FK eller ÖKA – finns eller har funnits att rösta på i församlingsvalet (däremot fanns deras valsedlar tillgängliga i vallokalen för stifts- och kyrkomötesvalen). Nedan anges inom parentes både förkortningar och antal platser i fullmäktige under den gångna mandatperioden (2017-21): Arbetarepartiet Socialdemokraterna (15 mandat), Borgerligt alternativ (BA 3), Fria liberaler i Svenska kyrkan (FISK 2), Kristdemokrater i Svenska kyrkan (KDiSK 1) samt Miljöpartister i Svenska Kyrkan (MPSKDG 1) och Sverigedemokraterna (SD 1). Centerpartiet kandiderade inte 2017, MP ej 2021. Se vidare tabell 2 nedan.

Kyrkofullmäktige sammanträder vanligtvis två gånger om året. Kyrkorådet utövar det löpande folkliga inflytandet och utgör församlingens styrelse i enlighet med en lokal instruktion samt den av Kyrkomötet fastställda Kyrkoordningen och dess bestämmelser. Till exempel utsåg Kyrkorådet en valnämnd att leda det praktiska arbetet kring valet (se nedan avsnitt sex-sju). Den gångna mandatperioden leddes rådet i Högalids församling av en ordförande från det största partiet (S) och med en vice ordförande från det näst största (BA). Fullmäktiges ordförande däremot kom från BA – i praktiken Moderaterna – vilket i efterhand motiverades av arbetet inför beslutet om kyrkans stängning och renovering.

Kyrkoherden deltar i fullmäktiges möten och är självskriven ledamot i kyrkorådet där en anställd kommunikatör fungerar som dess sekreterare. Rådet

har nio ledamöter (inklusive herden) och lika många suppleanter vilka mestadels men inte alltid rekryteras ur fullmäktige. Det sammanträder normalt nio gånger om året, 2020 elva (Högalid 2020a:37). Numera är det kyrkorådet som anställer kyrkoherden och utövar arbetsgivaransvaret i samverkan med denna. Herden är tämligen ny på sin post men har verkat länge i församlingen som har ytterligare fyra anställda diakoner, två kyrkomusiker, tre församlingspedagoger, två kommunikatörer, fyra präster och två vaktmästare samt ett antal volontärer eller, med en äldre terminologi, lekmän vilka på fritiden bistår i det diakonala och övriga kyrkliga arbetet (Högalid 2020b).

Valprocessen

Först representanterna, eller representanten, sedan väljarna.

Vem ställer upp i ett svenskt kyrkoval? Inför 2021 års kyrkoval förberedde under våren de olika NG sina listor och registrerade dem i vederbörlig ordning. Själv kontaktades jag i februari 2021 av en granne som dessförinnan hade tillfrågat en närstående om hen ville stå på partiets lista till kyrkofullmäktige. Då den närstående inte var valbar (ej medlem i Svenska kyrkan och ej villig att inträda) lät hen frågan gå vidare till en som trofast betalt avgiften – under-tecknad. Visserligen novis i kyrkopolitiska sammanhang och utan tillhörighet till den aktuella nomineringsgruppen – partiet med stort S – svarade jag ändå Ja. Någorlunda insatt i åtminstone delar av diakonin och mer aktuellt ”kyrko-ekonomi” efter att just ha författat ett bidrag till en bok om administrationen av döden (Björnsson & Rombach 2022). Därtill fanns kunskap om att domen var stängd och under ombyggnad om än okunnig om förmodad kostnad och finansieringsformer. Tyngre kors än så hade nog burits av Eva och Adams efterföljare på denna jord.

NG:s inre liv var dock inte helt enkelt att förstå för en ny lärjunge, trots viss turlig inläsning (Bengtsson 2020). En konsekvens av beslutet var nämligen att jag också blev partimedlem i vad man med ett engelskt uttryck kallar det nationella partiet eller det naturliga regeringspartiet: Arbetarpartiet (S) som styrt och ställt i landet under merparten av folkväldets hundra år, ett minne blott för den yngre generationen? I mars fattade den lokala partiavdelningen sitt beslut utan min närvaro men med mitt godkännande och jag fördes upp på valbar plats som nummer åtta på listan. Efter att beslutet fattats fick jag med min namnteckning bevittna min önskan att ställa upp samt underteckna en lojalitetsförklaring gentemot partiet – ett sätt att förhindra avhopp av potentiella (självupptagna) autofiktionister och andra samvetslösa rättshaverister och visseblåsare? Själv avslutade jag dessa förberedelser med att fråga den lokala partiordföranden om tillåtelse att bedriva en egen personvalskampanj. Vilket var OK, enligt den lokala partiledaren, lite förvånande i mina ögon med tanke på det stora partiets inte odelat positiva hållning till att kryssa på

valsedeln och därmed ignorera vad som fastställts i demokratisk ordning inom partiorganisationen.

Efter dessa inledande kontakter var snart våren slut och sommarstiltje inträdde i stort (utanför kyrkan hände som bekant märkliga och minnesvärda saker i politiken runt midsommar 2021). Församlingen hörde dock av sig mot slutet av våren med ett odaterat brev vari kyrkoherden och kyrkorådets ordförande bekräftade att jag var kandidat i 2021 års val. Med brevet följde också församlingens årsredovisning, verksamhetsberättelse, församlingsinstruktion samt ”en nyligen framtagen folder” om kyrkans uppdrag och församlingens historia (Högalid 2020 a-c respektive Högalid 2021). Kyrkoherden inledde verksamhetsberättelsen, längre fram kom kyrkorådets ordförande till tals. Den nya foldern förkunnade myndigt att ”beslut ska fattas på hela församlingens vägnar och det är ett stort och betydelsefullt uppdrag, Så har det varit genom kyrkans hela historia, och så är det nu” (2021:3).

Valkampanjen

Sommaren över och tre veckor före valet hade tre av fyra församlingar på Södermalm samlat sig till ett färgglatt kortbrev till samtliga sina röstberättigade väljare med texten ”För fyra år sedan var Södermalm bäst i landet med högst valdeltagande i kyrkovalet. Nu gör vi det igen. Rösta!” En sanning med modifikation, i mycket små församlingar på ett litet antal ställen i landet är valdeltagandet ännu högre än i valen på Södermalm, mer av en sockenstämma än ett val. Någon dag senare anlände röstkortet från Uppsala där röstlängden för samtliga Sveriges församlingar och stift togs ut i vederbörlig ordning 37 dagar före valet (Kyrkans Tidning nr 24:4).

Hur spreds då ordet? Någon personvalskampanj blev det aldrig för egen del utan koncentration på rollen som följeforskare och deltagande observatör. En valdagbok för perioden mitten av augusti och en dryg månad framåt initierades och av den framgår som en första notering ett större möte med (s)-gruppen onsdagen den 18 augusti med cirka 125 kandidater i hela Stockholmsområdet. Mötet leddes av Vanja Lundby-Wedin, före detta LO-ordförande, och sedan 2014 den nationella kyrkostyrelsens förste vice ordförande (ärkebiskopen självskrivna ordförande). Med benäget bistånd av en ombudsman och regional valkampanjledare samt av Olle Burell, ett före detta borgarråd i Stockholm, nu förstananamn på stiftsfullmäktigelistan samt kandidat i grannförsamlingen Maria Magdalena, ledde Lundby-Wedin mötet. Av sidoorganisationerna var även ungdomsförbundet med på ett hörn med en kandidat från Vantörs församling, den enda SSU-aren denna kväll vad jag kunde förstå. Däremot fanns ingen som sade sig representera Kvinnoförbundet, kanske inte heller någon annan sidoorganisation? En före detta arbetskamrat som ställde upp i en församling norr om Slussen hade loggat in men i övrigt var de flesta namnen på skärmen

okända för mig. Ett par av mina nyblivna kollegor på församlingslistan noterade jag också bland de närvarande inklusive kyrkorådets ordförande i Högalid. Var och en satt isolerad på sin kammare. Lite pep-talk inför valkampanjen. Mötet gav ingen mersmak även om nyfikenheten fanns kvar, men så utspelade det sig också på Zoom, för att kort summera initiations- eller övergångsriten.

En knapp vecka senare hölls ett andra möte på Zoom, denna gång med den lokala parti- eller nomineringsgruppen i församlingen. Av 23 personer på listan hade något mer än hälften hörsammat kallelsen. Mina problem med det digitala nätverket gjorde att jag bjöd in mig till grannen som rekryterat mig (och som stod näst längst ner på listan, nr 22). Även om det hela utspelade sig på Zoom kändes det för egen del betydligt mera personligt då samtliga deltagare med namn fanns på dataskärmen. Tidigt under mötet gjorde jag ett kort inspel om vikten av att nå ut till de unga väljarna (främst 16-17 åringar med rösträtt) vilket uppskattades kommenterades av kampanjledaren. Grupp- ledaren tillika kyrkorådets ordförande hade dessförinnan inlett varefter partiets kampanjledare i församlingen, nummer tre på listan, tog över och redogjorde för spridningen av information och mobiliseringen inför valet. En annons i lokaltidningen uppfattade jag vara på gång, saknade för egen del en annons i Situation Stockholm men sa inget om detta under mötets gång. Telefonkedja planerades annars berörde mycket av informationen mig icke (tillhör nämligen varken Facebook, Instagram eller Twitter). I stället erbjöd jag mig att ta hand om några av de foldrar som tryckts upp och efter mötets slut besökte jag rent fysiskt kampanjledaren i hans bostad några kvarter bort och gick hem med en rejäl bunt för vidare distribution.

(S)-foldern var ett mindre valprogram och inleddes med "En kyrka för alla".

Folkkyrkotanken är vägledande samtidigt som broschyren inledningsvis kortfattat redogjorde för renoveringsbeslutet och förhoppningen om att kyrkan skall stå färdig att ta emot sina besökare igen jubileumsåret 2023. Kyrkan beskrivs som en "kulturhistorisk juvel". Därpå följde ett stycke riktat mot "reaktionära inslag i kyrkan": nolltolerans vad gäller homofobi, främlingsfientlighet och kvinnoprästmotstånd samt respekt för andra trossamfund och religioner. Det samkönade äktenskapet sades vara en självklarhet och i tio punkter sammanfattade (S) i Högalid sitt budskap som inleds med att NG vill (1) "skapa gemenskap bland Högalidsborna och (2) "utöka kyrkans sociala arbete. Samarbete med skola och polis".

Nådde då foldern fram? Så värst mycket kontakt med väljarna och invånarna i min församling ledde nog inte mitt initiativ till för egen del. Den sociala responsiviteten uteblev i det stora hela, om man undantar de nattliga sabotörerna. Partiet hade utfärdat "order om" att inga flygblad skulle delas ut direkt till förbipasseranden på grund av smittriskan (covid-19). Foldrarna valde jag att sätta upp på allmänna anslagstavlor i området. Fyra sådana fanns i min närhet, två på vad som formellt är stadens anslagstavlor. Därtill två andra som också

tillhörde staden och betraktas som allmänt tillgängliga (de senare belägna vid entrén till en större idrottsplats). Med häftpistol och tejp gick jag till verket helgen före förhandsröstningens start. Det dröjde inte länge förrän den ena efter den andra foldern revs ner och var borta från anslagstavlor. Till min förvåning var det just på de renodlat allmänna anslagstavlor som foldrarna råkade värst ut medan idrottsplatsens anslagstavlor var mindre utsatta för förödelse.

Näväl, jag beslöt mig för att vara ihärdig och klistrade upp en ny så fort en affisch rivits ner. Det blev till att affischera nästan varje kväll under dryga två veckors tid. Efter idogt promenerande i hela området hittade jag ytterligare några anslagstavlor där jag kunde sätta upp ännu ett antal foldrar. Nu fanns flera kvar ett bra tag efteråt, en av dem hängde uppe så sent som fem dagar efter avslutande valsöndag. Mot slutet av valkampanjen hade också en konkurrerande NG fått upp sina valaffischer, de flesta i närheten av tunnelbanan eller idrottsplatsen, några ordentligt upphängda på lyktstolpar. De sista satt kvar så sent som i månadsskiftet september/oktober, relationerna mellan NG anständig.

Under de två veckor förhandsröstning pågick försökte jag följa valet runt vallokalen vid församlingskontoret bredvid kyrkan och småprata med förbipasserande. En observationsstudie genomfördes på egen hand i parken runt kyrkan, flyktiga möten med förbipasserande såväl som något längre samtal med mer talföra, sammanlagt ett femtiotal meningsutbyten, enskilt och ibland med par, både män och kvinnor, något fler äldre än yngre, inga 16-17-åringar. Människor anlände från klockan två på eftermiddagen då vallokalen öppnade fram till klockan åtta då den stängde. Sammanlagt sex av tio dagar kunde jag följa förhandsröstningen vid någon tidpunkt på eftermiddagen, vanligtvis en timma eller två, vid något tillfälle tre. Människor kom och gick, tillräckligt många för att det ibland blev en mindre kö utanför rummet där valsedlar fanns tillgängliga. En i taget fick komma in i själva rummet med både valbås och valförrättare vid sina bord och med en hemlig låda för varje nivå (församlingen, stiftet och kyrkomötet). Allt såg ut att skötas på bästa sätt, inga oegentligheter rapporterades även om inga vallokalsobservatörer fanns på plats.

Utanför vallokalen, i parken och på gatorna runt katedralen uppträdde jag som flanör med intresse av att byta ett ord eller två med förbipasserade, vanligtvis väljare på väg in, ibland ut efter fullgjord plikt. Ingen människa var direkt avvisade, tvärtom tillmötesgående. Frågestunden blev vanligtvis kort – svar på frågan varför röstade Du? – men ibland ville någon lägga ut texten. Enstaka människor prisade diakonernas uppsökande verksamhet och stöd i svåra situationer för egen del eller till utsatta vänner och bekanta. Även asylsökande, flyktingmotagade och stöd till papperslösa kom på tal. Med lite olika ord uttryckte de svarande en vilja att stötta församlingen och sin kyrka, ombyggnaden återkom med jämna mellanrum som ett skäl till att besöka vallokalen, stoltheten över katedralen påtagligt stor. Många gjorde gällande att de länge tillhört församlingen och hade sina nära och kära i kolumbariet.

Andra sjöng, hade deltagit eller funderade på att delta i någon av kyrkans körer, någon talade uppskattande om kyrkans musikaftnar. Flera hade varit med sina barn på öppna förskolan. Någon nämnde de gratis, öppna föreläsningar med inbjudna gäster kyrkan ordnat på vardagskvällar åren före pandemin, och såg fram emot höstens sammankomster (på programmet stod så olika talare som Görel Fred, Sven-Eric Liedman och Björn Wiman; fullsatt när Liedman talade över temat skolval och privatskolor en bit in i oktober).

Men ingen angav söndagsverksamheten – Gudstjänsten – som skäl för att gå och rösta. Togs den för given? Kanske. Ej heller röstade de för att ”mota Olle” (SD och detta år även AfS), ett skäl som hördes i offentligheten. Än mer slående var att inte en enda människa knöt an till de frågor som upptog den valdebatt som förekom i media och sociala media: bort med partipolitiken från kyrkovolet, de partipolitiskt obundna NG:s gemensamma slogan på debattsidor, i TablåTV och förmodligen också i sociala media. De mer kontroversiella ämnenas frånvaro i snabbsvaren till observatören kan spegla kristofobins starka genomslag i de korta mötena alternativt en ovilja att omedelbart ge sig in i en mer partipolitisk kontrovers.

Annorlunda var emellertid den kombinerade rollen som deltagande observatör och partiaktivist. Två lördagar i rad före valet organiserade partiet/NG torgmöten. Mellan klockan elva och tre var ett antal kandidater ändå sysselsatta med att på armlängds avstånd dela ut foldrar vid Hornstulls tunnelbanestation. Det var första gången jag kom i kontakt med (S) övriga kandidater (med undantag för grannen och valledaren), dittills hade all kontakt skett på nätet. På grund av pandemin hade som nämnts order utgått ovanifrån att inte lämna ut valfoldern ”hand i hand”. Två timmar under två lördagar stod jag utanför tunnelbaneutgången. Första lördagen utan att egentligen få kontakt med några väljare. Lördagen före den avslutande valsöndagen var intresset desto större hos allt från unga till gamla, såväl sympatisörer (”var ligger vallokalen?”) som arga röster (”för lite om Gud” i foldern och på nätet).

Första lördagen på väg till det egna passet hade jag stött på andra valarbetare: dels på ett torg i utkanten av området som visade sig tillhöra ett av valdistrikten, dels utanför en annan tunnelbaneutgång: BA med foldern ”Rösta på Borgerligt alternativ – för en folk(ligare) kyrka”. Denna folders andra och tredje sida visade sig vara gemensam för tre av fyra Södermalmsförsamlingar. På sidan tre kunde den intresserade läsa att ”kristen tro blir synlig i omtanke om medmänniskan”. Detta var nog det närmaste jag såg en yttring av gudstjänstfolket under valkampanjen (undantaget den unga, arga rösten ovan vid nedgången till Hornstulls tunnelbanestation). Andra lördagen såg jag inte till några aktivister från andra NG. Någon valedelsutdelning ägde heller inte rum på valdagen i Högalids församling från någon NG:s sida.

Den lokala valkampanjen togs sig också andra uttryck men då i ett något större sammanhang. I lokaltidningen *Södermalmsnytt* två veckor och veckan

före valet annonserade såväl kyrkan som de kyrkopolitiska NG. *Södermalmsnytt* för perioden 4-10 september innehöll annonser för BA med en bild på Kristina Axén Olin, Svenska kyrkan på Södermalm (två helsidor), ytterligare helsidesannonser för Maria församling och Högalids församling, Stockholms domkyrkoförsamling (kvartssida) samt tre "åttondelssidor" med annonser för KDiSK, FISK (med en emailadress till namngiven företrädare) och POSK. Veckan därpå - 11-17 september - återkom Svenska Kyrkan på Södermalm med två helsidesannonser. Därtill hade VISK en "åttondelsannons" medan BA, FISK, POSK och KDiSK återkom i i samma nummer i ungefär samma format. I detta nummer fanns också en regelrätt artikel författad av tidningens journalist Michael Toll med rubriken "Generalen: Därför ska du rösta i kyrkovalet" med bild på Anki Bondesson ansvarig på kyrkokansliet i Uppsala. Direkt efter valet inflöt inte någon artikel i *Södermalmsnytt* men i numret därpå - 25 september-1 oktober - redogjorde Johan Thornton för valresultatet i Stockholms stift under rubriken "Vänstern ökade mest i kyrkovalet". Texten kompletterades med en tabell som presenterade resultatet i stiftet, däremot inget om utgången i de enskilda södermalmsförsamlingarna.

Valresultat 2021/2017

I praktiken var valet över vid valsöndagens slut, stämmningsläget lugnt avvaktande, inga opinionsundersökningar hade förebådat resultatet. Församlingens kyrkoråd hade utsett en valnämnd som tillsammans med anställda i församlingen svarade för det praktiska arbetet under förhandsröstningen och i de fyra valdistriktens vallokaler på valdagen. Församlingens valledare - valnämndens ordförande - förklarade sig tidigt nöjd med deltagandet i förhandsröstningen. På valdagen var det emellanåt köer in i vallokalerna. Sammanlagt avgavs 4 725 röster eller ett valdeltagande om 31,4 procent (totalt 15 054 röstberättigade) varav 4 318 var giltiga. 407 röster ogiltigförklarades, eller uppseendeväckande knappa nio procent av totala antalet avgivna röster, nästan en tredubbling jämfört med 2017. Sammantaget utgör den senare konstellationen - de ogiltigförklarade - den tredje största 2021, bara något mindre än BA (476 röster), närmare hundra röster fler än nykomlingen Centerpartiet. Frånvaron av lokala listor för Miljöpartiet och VISK, kanske också de oberoende, är rimligen orsaken till de många ogiltiga rösterna. Precis som i landet i övrigt sjönk valdeltagandet med knappt två procent i förhållande till 2017 års val då valdeltagandet steg mycket påtagligt jämfört med tidigare val (19 procent i Högalid 2013).

Liksom 2017 stod 25 platser på spel i valet till fullmäktige i september 2021 och fördelades på de sex NG som ställt upp i valet (se tabell 2 nedan). Antalet kandidater varierade påtagligt mellan de olika valsedlarna. På listan för Arbetarepartiet Socialdemokraterna stod 23 personer, det Moderaterna närstående Borgerligt alternativ (BA) fem personer på listan, Centerpartiet två, Fria

Tabell 2. Kyrkovalet i Högalids församling 2021 och 2017

Nomineringsgrupper	2021		2017	
	Mandat	Procent	Mandat	Procent
Arbetarepartiet Socialdemokraterna (S)	17	68,2	15	58,7
Borgerligt Alternativ (BA)	3	11,0	3	12,3
Centerpartiet (C)	2	7,3	-	-
Fria Liberaler i Svenska kyrkan (FISK)	1	5,6	2	8,8
Kristdemokrater i Svenska Kyrkan (KDiSK)	1	3,2	1	4,1
Sverigedemokraterna (SD)	1	4,8	2	5,6

Not. I 2017 års val erhöj Miljöpartiet de Gröna röster motsvarande tre mandat. Någon längre lista med namn fanns dock inte och endast en person kom att representera denna NG under mandatperioden 2017-2021.

Källa: Svenska Kyrkan, slutgiltig röstsammanräkning.

liberaler i Svenska kyrkan (FISK) tre, Kristdemokrater i Svenska kyrkan fem och avslutningsvis Sverigedemokraterna två. En preliminär slutsats man kan dra av ovanstående är att detta val illustrerar en generell svårighet att rekrytera kandidater till fullmäktigelistorna. Också stora och etablerade NG har problem med att fylla sina kvoter, det var enkelt för en pinfärsk partimedlem att hamna på valbar plats.

För Centerpartiet, som inte ställde upp i 2017 års val, blev det full pott: två kandidater på listan, två mandat på 313 röster eller dryga sju procent av de giltiga rösterna (men således inga suppleanter vid ordinarie ledamöters förfall). Störst framgång därefter, får man nog säga, hade (S): 68,2 procent genom de 2 943 röster partiet erhöj. Det innebär att 17 av gruppens 23 kandidater tillhör kyrkofullmäktige från och med 1 januari 2022. BA blev näst största partier med 476 röster. FISK, KD och SD erhöj vardera ett mandat (se tabell 2 ovan). För samtliga partier utom förstas Centern gäller att de fick färre röster än i 2017 års val. Detta besked kom redan vid den preliminära röstsammanräkningen omedelbart efter det att vallokalerna stängts. Vid det officiella tillkännagivandet av resultatet en dryg månad efter valet hade inte relationerna mellan partierna förändrats.

För Arbetarpartiet Socialdemokraternas del är procentsiffran anmärkningsvärd: ingen församling i hela landet har procentuellt sett fler (s)-röstande, endast Vällingby församling, Olof Palmes gamla, kommer i närheten med sina 66 procent. Där var å andra sidan valdeltagandet betydligt lägre eller 2 327 röstande av 12 023 röstberättigade (20 procent) något över riksgenomsnittet. Varken i Högalid eller Vällingby hade (S) emellertid någon konkurrens av VISK eller Miljöpartiet De Gröna – eller någon annan tänkbar center-vänstergruppering. (Centerpartiet undantaget i Högalid. I Vällingby ställde enbart BA, KD och SD upp förutom S).

Slutord

Förutom att närmare beskriva relationen dels mellan väljare och valinstitutionen – kyrkovalet – i en avgränsad om än i vissa avseenden extrem valkrets, dels inom en NG och från denna ut mot väljarna, har ambitionen varit att från den enskilda valkretsen också blicka ut mot hela valet, valkampanjen och dess deltagande NG i stort, det nationella kyrkovalet. En knapp miljon svenskar tog sig tid att rösta i ett val som handlade om mer än den enskilda församlingens väl och ve men som trots de många deltagarna hade svårt att tränga igenom i offentligheten. Denna redogörelse för observationer och statistik för kyrkovalet 2021 utgår från en församling som på flera sätt är annorlunda än riksgenomsnittet i den mån en sådan församling på ett försvarbart sätt kan abstrakt konstrueras. Resultaten kan ändå jämföras i förhållande till rikssnittet – utfall i landet som helhet – eller det samlade valresultatet som ger utslag i rikskyrkomötets sammansättning. Först en jämförelse med grannförsamlingarna på Södermalm, sedan via en valkrets utanför tullarna vidare till Uppsala och kyrkomötet.

Högalid mäter också ut sig från mängden genom sitt höga valdeltagande även om detta konstaterande inte gäller grannförsamlingarna på Södermalm vars valdeltagande ligger på samma nivå. Däremot är antalet ogiltigförklarade röster helt annorlunda i de tre andra valkretsarna eller där tämligen nära rikssnittet. Denna skillnad får nog sökas i att någon kyrkopolitisk jordbävning (ännu) inte ägt rum i Högalid utan (S) fortsätter oförtrutet som den överlägset största NG. Jämfört med de närbelägna södermalmsförsamlingarna ser det politiska mönstret rätt olika ut: i Maria Magdalena ställde VISK men inte FISK och KD upp, ej heller någon oberoende NG. (S) förblev störst men minskade till 40 procent ned från 46. VISK upp med åtta procent till 28, även BA minskade, från 26 2017 till 20 procent; C åtta procent och SD ungefär samma resultat som i Högalid (fem procent). Valdeltagandet gick ner drygt en halv procent och landade på 33,5 %, högst på Södermalm.

Också i Katarina och Sofia, där valdeltagandet minskade något men ändå låg runt 30 procent, gick (S) ned från 45 respektive 49 till 36 respektive 35 procent medan VISK procentuellt i Katarina ökade från 19 till 28 procent. I Sofia kom VISK från ingenstans och erhöll 18 procent. I Katarina med sitt långt bortom Södermalm omvittnat aktiva gudstjänstliv – Katarinamässan på söndagar mest välbesökt i hela landet – finns från och med 2021 också partipolitiskt obundna POSK vilket erhöll sjutton procent. I denna församling nästan halverades C, nu sex procent, medan BA och SD stod tämligen stilla runt åtta respektive sex procent. Sofia församling är den enda på Södermalm där ett renodlat lokal NG är representerat i fullmäktige: Kyrka för Dig nu med tre procent av väljar-sympatierna efter att 2017 och 2013 ha haft sex respektive elva procent. I Sofia är POSK den tredje största NG med sjutton procent, en uppgång från tretton, men en tillbakagång i så motto att det blev näst störst fullmäktigegruppen vid

debuten 2013 (men då fanns inte VISK som valmöjlighet). POSK snabba frammarsch i Katarina och Sofia tyder på att de partipolitiskt oberoende på sikt kan nå framgångar också i Högalid och Maria.

Sofia undantaget är södermalmsförsamlingarna sålunda atypiska i frånvaron av renodlat lokala NG. Men runt om i landet finns det närmare 600 NG utan partipolitisk förankring. I en del församlingar finns det flera lokala NG och på några håll har de konkurrerat ut både traditionella NG och hybrider. Men till stiftsnivå har de knappast nått även om det finns enstaka stift där en ”regional” NG vuxit sig stark och i fallet Visby till och med blivit representerat i kyrkomötet. Liksom lokalpartier på sina ställen kan också hybridpartierna skaka om det nuvarande systemet som när det sjösattes 2001 starkt påminde om de vanliga politiska valens väljaralternativ. Men medan lokalpartier svårigen kan skaka om hela systemet med sitt nuvarande regelverk skulle väljarrörligheten tillsammans med en kombination av oberoende och hybrider kunna både störa och störta det nuvarande lekmannaväldets grundpelare (S) och C.

Resultatet i Skarpnäcks församling söder om söder med högst valdeltagande i stiftet och få ogiltiga valsedlar är en tankeställare för både forskare och kyrkopolitiker: 2021 kom VISK ”från ingenting” och blev största parti med 34 procent, (S) nästan halverade (till 32 procent) och även POSK nu med femton procent gick påtagligt tillbaka (21 procent 2017). Inget fel på rörligheten i väljarkåren i denna församling där valdeltagandet steg med en procent till 34 och där de ogiltiga rösterna var få. Som helhet är rumstiden annorlunda i denna del av huvudstaden vilket den också är i andra delar av Sverige men då i andra, ”lokala” avseenden som delvis redan framgått. Av det nationella kyrkomötets tretton NG är det i få församlingar ens en majoritet är närvarande i kyrkofullmäktige.

I absoluta tal ser det rimligt nog annorlunda ut på olika håll i landet men så varierar också både befolkningsstruktur och församlingsstorleken. Landet är större än så och Stockholms stifts norra förorter tämligen olika de södra. Ser vi till valresultatet för hela Sverige är skillnaderna uppenbara: förutom de i Högalid aktiva partierna återfinns på kyrkomötet ytterligare sju NG varav två är helt nya för året: Himmel och Jord (HOJ) samt Alternativ för Sverige (AfS). Nykomlingarna är också de minsta NG med representation på kyrkomötet och återfinns bara i några få stiftsfullmäktige (Luleå och Växjö respektive Göteborg och Stockholm). Det samlade valresultatet för hela riket skiljer sig också påtagligt från församlingen på Södermalm. (S) är visserligen störst också på kyrkomötet med sina 27,5 procent vilket är ett intet mot de 68 procenten i Högalid. På andra plats nationellt placerar sig en partipolitiskt oberoende NG: POSK med 19,3 procent. Sammantagna är emellertid de tre partipolitiskt oberoende grupperna – dvs. POSK, Öppen kyrka (ÖKA) och Frimodig kyrka (FK) – med sina drygt 28 procent större än (S). Tabell 3 redovisar resultatet på nationell nivå 2021 i jämförelsen med 2017.

Tabell 3. Valresultatet i riket och mandatfördelningen på Kyrkomötet 2021-2017

Nomineringsgrupper	2021		2017	
	Mandat	Procent	Mandat	Procent
Arbetarepartiet (S)	70	27,5	76	30,3
Partipolitiskt Obundna i Svenska kyrkan /POSK)	47	19,3	43	17,1
Centerpartiet (C)	30	10,9	34	13,7
Borgerligt Alternativ BA	20	8,0	22	8,8
Sverigedemokraterna (SD)	19	7,8	24	9,3
Vänstern i Svenska Kyrkan (VISK)	19	7,6	9	3,8
Öppen kyrka, en kyrka för alla (ÖKA)	13	5,5	11	4,2
Frimodig kyrka	8	3,5	10	4,0
Miljöpartister i Svenska Kyrkan (MPSKDG)	8	3,3	6	2,4
Kristdemokrater i Svenska kyrkan	7	2,7	7	3,0
Fria Liberaler i Svenska Kyrkan (FISK)	4	1,6	7	2,9
Alternativ för Sverige	3	1,3	-	-
Himmel och Jord (HOJ)	1	0,6	-	-

Källa: Svenska kyrkan, Slutgiltigt resultat för kyrkovalet 2021.

Nomineringsgrupperna agerade också i det offentliga samtalet, på sociala media och i TablåTV. Här stod helt andra frågor i fokus: kyrkans skogsägande och skötsel av denna, partipolitikens inblandning i kyrkopolitiken, prästers eventuella plikt att viga samkönade par för att nämna några. Det var kring dessa frågor offentlighetens valkampanj utspelades, sällan på församlingsnivå även om det var där intim kontakt mellan väljare, NG och/eller kyrkan som institution kunde upprättas. I den mån denna kontakt nådde utanför privatsfären skedde det huvudsakligen genom fältets egna media och organ. Public service ägnade nämligen valet en enda timma på bästa sändningstid och i övrigt nästan inget, SR ytterligare några minuter men inte så mycket mer. I SVT ledde en tämligen okunnig debattledare en bångstyrig panel bestående av en uppsättning "freaks" med en nyss "bortglömd kändis" i spetsen omgiven av tämligen extrema minoritetsföreträdare av många olika slag, biskopen undantagen.

En seriös genomgång av de större tidningarnas debatt- och insändarsidor – AB, DN, Expressen, GP och SvD – dock ger vid handen att de partipolitiskt obundna NG lyckades få genomslag för sin kritik av de etablerade partierna och tesen att partipolitiken måste bort från kyrkovalen. De "gamla partierna" visade en tydlig oförmåga att påtala "de oberoendes" tydliga koppling till anställda i kyrkan. Med sina 25 000 anställda är dessa en kraft att räkna med i valet och problemen kring den "dubbla rösträtten" infinner sig osökt (jfr Gustafsson 1971). Men den lyftes aldrig i 2021 års valdebatt.

Hur pass svår en sådan skilsmässa är visar inte minst resultaten från Högalids församling där ingen NG av oberoende slag ställde upp i lokalvalet. En annan uppgift som pekar i denna riktning är att av de totalt cirka 25 000 namn som fanns på valsedlarna utgjorde den största NG:s (S) kandidater en knapp tredjedel eller cirka 7 000. Som framgått hade inte heller denna NG helt lätt att rekrytera kandidater. Men om denna skilsmässa – partipolitik/ kyrkopolitik – blir verklighet är den inte den första och förmodligen inte den sista i den tvåtusenåriga kyrkans institutionella historia. De regler som lades fast vid skilsmässan 2000 kan framöver mycket väl komma att ändras särskilt om majoritetsförhållandena på kyrkomötet varaktigt förändras.

Kyrkovaal i sin nuvarande form och i den rumstid som här analyserats har föga med religion och religiositet att göra, åtminstone på grundläggande, lokal nivå, det är tesen i denna rapport från ett av över 1000 val i församlingar och pastorat landet runt. Denna slutsats hindrar inte att andra existentiella frågor mycket väl kan hamna i brännpunkten vilket Himmel och Jord framträdande i 2021 års val exemplifierar. Klimat och miljö var således inte frånvarande i valkampanjen men det var i några få stift och församlingar HoJ mötte respons. Och visst finns det bland de knappa 20 procent av de röstberättigade fem miljonerna en försvarlig andel som säkert tillhör det så kallade gudstjänstfolket. Men flertalet av de röstande i kyrkovalet gör det förmodligen inte och hur detta folk fördelar sig på de olika minoriteter som bär upp kyrkan är långtifrån självklart. De är kyrkoaktiva också av ett annat slag, frågan är vilket eller vilka. Kanske är det så att en något större andel till och med är ”mediadrivna” och mer intresserad av vem eller vilka av ”partierna” som ska ha makten på kyrkomötet – Svenska Kyrkans ”riksdag” – eller i stiftet. Men långtifrån alla väljare är av detta medelklassiga slag.

Troligast är nog att andelen röstande vilka tar tillfället i akt att använda sitt inflytande på valdagen gör det i akt och mening att påverka eller visa sin uppskattning av den lokala församlingens verksamhet. Och tvärs över klasstillhörigheterna månar många så kallade kulturkristna om de egna kyrkobyggnaderna och kyrkogårdarna. Kostnaderna för dessa kulturvärden täcks långtifrån av den existerande kyrkoantikvariska ersättningen och trots upprepade krav från kyrkosverige har riksdag och regering slagit dövörat till. Renoveringar av kyrkobyggnader har hittills inte tillhört de symbolpolitiska valvinnarna varken inom eller bortom kyrkovaalen och frågan är om de i framtiden kommer att göra det? Men att frågan var levande blev mycket kännbart för den som systematiserade sina anteckningar från dryga två veckors deltagande observation i Högalidsparken med omnejd i september 2021.

Kyrkovaalen är en indikator, som framgått med flera fasetter, på Svenska Kyrkans ställning i Sverige. 2025 stundar ett nytt val. Vad bortåt en miljon svenskar gör och tycker är inte oväsentligt, bränner det till kan de lätt bli två, kanske tre eller fyra. Även framstående utländska samhällsforskare har förundrats över

den långa marschen från statskyrka till någon form av folkkyrka, ja till och med kallat den en ”gåta” (Mann 1996:25 fotnot 35). En i forskningssammanhang lite tjugig avslutning är således tyvärr på plats: mer forskning på mikro- såväl som meso- och makronivå vore önskvärd. Majoritetssamhället förtjänar ett helt nytt valforskningsprogram – på lagom avstånd från Göteborgs stift.

Litteratur

- Ahrne, Göran, 2007. *Att se samhället*. Stockholm: Liber.
- Asplund, Johan, 2022. *Människan som samhällsvarelse*. Lund: Arkiv. (Även 1983, då som *Tid, rum, individ och kollektiv*. Stockholm: Publica.)
- Asplund, Johan, 1970. *Om undran inför samhället*. Uppsala: Argos.
- Bengtsson, Jesper, 2020. *Reformismens väg – om socialdemokratin och kyrkan*. Stockholm: Tiden.
- Berman, Marshall, 1987. ”Tecknen finns på gatan: ett svar till Perry Anderson”, *Arkiv för studier i arbetarrörelsens historia* nr 38.
- Berner, Boel, 2005. ”Att skapa och analysera ett material: erfarenheter från fältet”, i Gunnar Olofsson (red.), *Samhällsvetenskapens hantverk*. Lund: Arkiv.
- Bergryd, Ulla (red.), 1987. *Den sociologiska fantasin*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Bibeln, 1981. *Nya testamentet*. Stockholm: Svenska Bibelsällskapet.
- Bibeln, 1931. *Gamla och nya testamentet – de kanoniska böckerna*. Uppsala: Svenska kyrkans diakonistyrelsens bokförlag.
- Björnsson, Anders & Björn Rombach (red.), 2022. *Lägga döden till rätta*. Stockholm: Santérus.
- Bläder, Niclas, 2019. *Tillitens gemenskap*. Stockholm: Verbum.
- Bondesson, Anki, 2021. ”Brev till samtliga röstberättigade i kyrkovalet 2021”. Odaterat avsänt från Svenska Kyrkan.
- Brohed, Ingemar (red.), 2005. *Sveriges kyrkohistoria del 8. Religionsfrihetens och ekumenikens tid*. Stockholm: Verbum.
- Bromander, Jonas, 2013. ”Religiositet i Sverige”, i Lennart Nilsson, Henrik Oskarsson & Annika Bergström (red.), *Vägskäl – 43 kapitel om politik, medier och samhälle*. Göteborg: SOM-Institutet (Rapport nr 59).
- Claesson, Urban, 2011. ”Svenska kyrkan”, i Ingvar Svanberg & David Westerlund (red.), *Religion i Sverige*. Stockholm: Dialogos.
- Collins, Randall, 2010. *Den sociologiska blicken*. Stockholm: Liber.
- Demker, Marie, 2021. Personlig brevväxling mellan MD och författaren till dessa rader.
- Demker, Marie & Hagevi, Magnus, 2021. ”Statsvetenskaplig forskning om svenska kyrkovalet” (Facebook).
- Eriksson, Anne-Louise, Jörgen Hermansson & Göran Lundstedt, 2005. *Demokratin är en successiv uppenbarelse*. Uppsala: Svenska Kyrkan.
- Girmalm, Thomas & Maria Rosenius, 2013. ”From State church to faith community: an analysis of worldly and spiritual power in the Church of Sweden”, *International Journal of the Study of the Christian Church*, Vol 13, No 1.
- Gustafsson, Agne, 1971. *Hur går det med demokratin?* Stockholm: Prisma.

- Gustafsson, Bernt, 1976. *Forskare och visionär*. Stockholm: Proprius.
- Hansson, Klas, 2018. *Kyrkomötet och partipolitik*. Skellefteå: Artos & Norma.
- Heikkilä, Markku & Simo Heininen, 2016. *A History of the Finnish Church*. Helsinki: Soumalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hort, S E O, 2022. "Det dödsindustriella komplexet", i Björnson, Anders & Rombach, Björn (red.), *Lägga döden till rätta*. Stockholm: Santérus,
- Hort, S E O, 2014. *Social Policy, Welfare State and Civil Society in Sweden*, Vol. II. Lund: Arkiv.
- Högalids församling, 2021. Att vara förtroendevald i Högalids församling.
- Högalids församling, 2020a. 2020 Verksamhetsberättelse Högalids församling.
- Högalids församling, 2020b. Årsredovisning för Högalids församling.
- Högalids församling, 2020c. Församlingsinstruktion för Högalids församling.
- Karlsson, Magnus, 2022. "Inledning" till Johan Asplund, *Människan som samhällsvarelse*. Lund: Arkiv
- Kyrkans Tidning, 2021. T o m nr 38, 2021.
- Lag om Svenska Kyrkan (1998:1591). Stockholm: Norstedts (2020).
- Larsson, Arne, Diana Drougge & Leif B Frid, 2020. *Finja – socknen där allt började*. Hässleholm: Öraholma bok- och skrivstudio.
- Mann, Michael, 1996. "Varför har de europeiska arbetarrörelserna utvecklats så olika?", *Arkiv för studier i arbetarrörelsens historia*, nr 67-68.
- Mills, C Wright, 1985. *Den sociologiska visionen*. Lund: Arkiv.
- Persson, Göthe, (u.å.). *Tyringeboken* (privat utgåva i hundra exemplar 2021).
- Strid, Jan, 1998. "Kyrkovalet i Göteborg", i Lennart Nilsson (red.), *Mångfald – bilder av en storstadsregion*. Göteborg: SOM-institutet (rapport nr 21).
- Svanberg, Ingvar & David Westerlund, 2011. *Religion i Sverige*. Stockholm: Dialogos.
- Swedberg, Richard, 2019. "On theorizing". Paper presenterat på sociologen, Stockholms universitet. Tillgänglig på: www.cornell.edu/sociology/swedberg.
- Svenska Kyrkan, 2020. *Kyrkoordning 2020 med angränsande lagstiftning för Svenska Kyrkan*. Stockholm: Verbum.
- Svensson, Patrik, 2018. "Kyrkovalet 2017", i *Nyckeln till Svenska kyrkan*. Uppsala: Svenska Kyrkan.
- Sveriges Television, 2021. "Sverige möts". Sändning 2021-09-15, kl. 20:00-20:58.
- Södermalmsnytt*, september 2021 (veckorna 4 september - 1 oktober).
- Thurfjäll, David, 2020. *Granskogfolk*. Stockholm: Norstedts.
- Thurfjäll, David, 2015. *Det gudlösa folket – de postkristna svenskarna och religionen*. Stockholm: Molin & Sorgenfri.
- Zetterberg, Hans L, 1983. *Aktiva i Svenska kyrkan: en livsstilsstudie*. Älvsjö: Verbum.
- Zetterberg, Hans, 1979. *Frikyrkosverige – en livsstilsanalys*. Stockholm: Moderna läsare.